

kötelezettséget a szülők között megosztani, sőt, ha valamelyik képtelen, akkor azt fel is mentheti alóla.

A gyermek anyja tartást követelhet az apától, amennyiben pedig ez munkaképtelen és vagyontalan, akkor az apa rokonaitól, testvérig és nagyszülőig bezárólag.

A gyermek is tartozik munkaképtelen szüleit eltartani.¹¹⁾ Ugyanez a kötelezettség áll fenn a mostoha gyermekkel szemben is, ha a szülő legalább 10 éven keresztül eltartotta őt.

Úgy a szülők, mint a gyermekek tartási igényükkel a bírósághoz fordulhatnak. A bíróilag megállapított gyermektartási díj nemfizetés esetén, ha a szülőknek módjában állana fizetni, büntetendő cselekmény: hat hónapig terjedhető börtönnel és 300 rubelig terjedhető pénzbírsággal büntetettik.

A tartásdíj perek illetékmentesek és a beadással egyidejűleg előzetesen végrehajthatók. A tartásdíjnak minden egyéb tartozással szemben elsőbbsége van. A magán-, vagy állami szolgálatban álló munkások és hivatalnokok fizetéséből, sőt a diákok ösztöndíjából is hivatalból vonják le. Árverés esetén közvetlenül az adók után sorozzák.

Már az 1918. évi forradalmi törvények is szabályozták a testvérek és nagyszülők tartási kötelezettségét. Ez csak akkor áll be, ha a tartásra jogosult a házastárstól, gyermektől vagy szülőtől nem részesülhet tartásban.

Mint látjuk, a tartási kötelezettség egyetlen egy európai jogban sincs oly kiterjesztőleg és oly szigorúan szabályozva, mint a szovjet állam jogában. Kétségtelen, hogy elsősorban politikai szempontok vezették a törvényhozókat ebben: az államot akarták lehetőleg tehermentesíteni a tartásra szoruló polgárokról való gondoskodás alól. Nyilván ezt célozza a törvénynek¹²⁾ azon rendelkezése is, hogy a tartási igényről való lemondás érvénytelen.

Denegatio justitiae.

I.

A Magyar Nemzeti Bank létesítéséről és szabadalmáról szóló 1924. évi V. t.-c. és illetve a banknak a törvényhez mellékelt, törvény erejével bíró alapszabályai alapján egy magántőkeérdekeltségből alakult részvénytársaság a bankjegyek kibocsátására irányuló kizárólagos jognak 1943. évi december hó 31. napjáig terjedő időre reá való átruházása ellenében kötelezettséget vállalt arra, hogy minden rendel-

¹¹⁾ A legfelsőbb törvényszék ítélete 1928. márc. 24. Közli: Sudpraktika 1928.

¹²⁾ 1918. évi törvény 178. §-a.

kezésre álló eszközzel gondoskodik arról, hogy „jegyeinek az az értéke, amely az aranyvalutás vagy értékálló valutával bíró országokra szóló váltók árfolyamában jut kifejezésre, állandó maradjon.” (Alapsz. 1. cikk 2. bek.)

1931. évi július hó 13-án nyilvánvalóvá lett, hogy ez a részvénytársaság vállalt kötelezettségének eleget tenni nem tud.

A józan gondolkodás szabályai szerint ennek a sajnálatos ténynek következményeként a banktól a szabadalmat el kellett vagy el lehetett volna vonni, vagy legalább gondoskodni kellett vagy lehetett volna arról, hogy a szabadalom elnyerése ellen vállalt kötelezettség teljesítésének biztosítása céljából az annak eléréséhez szükséges hatalom az arra alkalmasnak nem bizonyult Bank kezéből kivéssék és olyan személy vagy szervezet kezébe tétessék le, aki vagy amely ennek a feladatnak megfelelni vagy legalább jobban megfelelni képes. Teljesen közömbös lehetett volna a kérdés e részének eldöntésénél annak vizsgálata, vajjon a bekövetkezett események a Bank hibájának eredményei voltak-e és hogy azokért a Bankot bármilyen csekély felelősség is terhelte-e, mert hiszen a feladat nem a megtorlás volt, hanem annak eldöntése lett volna, hogy a szinte végsőig feszült helyzetben a közérdek milyen intézkedéseket kíván meg.

Köztudomású, hogy a választott megoldás nem ez volt, hanem törvényhozásunk, illetve a reá áthárított hatalomból kifolyólag kormányzatunk épen ellenkezőleg a szerződési kötelezettségét teljesíteni nem tudó tökélekedtséget olyan, szinte korlátlan közjogi és közigazgatási hatáskörrel ruházta fel, amilyenre példát jogtörténelmünkben találni nem lehet s amely végső kihatásában egész gazdasági és jogi életünket a legnagyobb bizonytalanság helyzetébe sodorta.

Igaz, hogy erre a következtetésében csakúgy, mint következményeiben teljesen sajátos jelenségre a történelmi vonalon fel nem lelhető magyarázatot a földrajzi síkban könnyen megtalálhatjuk: Németország és Ausztria hasonló intézkedései ismeretében nálunk más megoldáson gondolkozni feleslegesnek tartották.

Ez azonban nem lehet ok arra, hogy az ez által előállott helyzetet végre nyíltan szemügyre ne vegyük, kifejezetten hangsúlyozva azonban, hogy ezzel értékítéletet nyilvánítani egyáltalában nem szándékunk, aminthogy az elméletnek célja sohasem ez, hanem hogy mindig csupán a jelenségeknek és azok okainak ismertetése és az azokból folyó lehetséges, valószínű vagy bizonyos következmények feltárása lehet. Igaza van ugyanis Sombartnak, amikor azt mondja, hogy az a kérdés, vajjon valami helyes-e vagy sem, nem a

gondolkodás, hanem az akarat világába tartozik mert feltételezi azt, hogy az, aki valamit helyesnek ismer el, azt akarja is s így hiába mondanók valakinek, hogy például a szobanforgó kormányintézkedések azért nem helyesek, mert alapvető közjogi szabályokat sértenek, — ha netán az illetőnek az az álláspontja, hogy az eddig sérthetetlennek tartott közjogi szabályoknak a jelenlegi viszonyok között jelentőséget tulajdonítani nem kell.

A magyar kir. kormány 4100/1931., 4500/1931., 4550/1931., 6900/1931., 4100/1932. és 4140/1932. számú rendeleteivel a Bank engedélyétől tette függővé, hogy bármely pénzben álló szolgáltatást akár külföldi belföldi javára, akár ebföldi külföldi javára teljesíthessen és pedig akár pengőben, akár külföldi pénznemben van az megállapítva s akár külföldön, akár belföldön kell azt teljesíteni, akár valóságban pénzjegyekben, akár jóváírás formájában kívánja a jogosult a teljesítést, akár tényleg rendelkezni kíván avval, akár beletörődik még abba is, hogy a javára keletkező követelést valamely pénzintézet, sőt maga a Magyar Nemzeti Bank kezeli, szabad vagy zárolt, vagy elismert zárolt vagy bármily más néven vezetendő számlán.

Ez a félelmetes vetojog a gyakorlatban két irányban érezteti hatását: az egyik a külföldiek javára szóló belföldi és a belföldiek javára szóló külföldi már fennálló követelések érvényesítésének korlátozhatása, a másik olyan ügyletek keletkezésének szabályozási lehetősége, amelyekből a jövőben külföldiek javára követelések keletkezhetnek.

Világos, hogy a kettő közül az utóbbi a nagyobb jelentőségű, mert magában foglalja a legraffináltabb igényeket szolgáló fényüzési cikkektől a pusztá megélhetéshez szükséges minden anyag és áru behozatalának és kivitelének olyan mértékben való megengedésének lehetőségét, amilyen mértékben azt a Bank jónak látja: Minden megmozdulás, amely ezekkel a gazdasági funkciókkal kapcsolatosan a külföld felé irányul vagy az egyik oldalon vagy a másik oldalon pénzkövetelést szül, hacsak a primitív korok cserekereskedelmének új változataként jelentkező kompenzációs ügyletekhez nem fordulnak a felek, — ezekkel azonban a Magyar Nemzeti Bank ellenőrző hatalmát elkerülni ugyancsak nem tudják.

A pénz oldalán mutatkozó megkötöttség pedig majdnem minden esetben csirájában fojtja el magát az ügyletet is és így a Bank kezébe adott hatalom a gazdasági élet egész mezején a lét vagy nem lét kérdésében dönthet.

Kevésbé életbevágó a másik csoport, a már fennálló követelések érvényesítésére gyakorolható korlátozó befolyás. Itt mindenekelőtt szembeötlő annak egyoldalú volta a

külföldi hitelező terhére, mert igaz ugyan, hogy a Bank a belföldi hitelezőt korlátozhatja követelésének felhasználása tekintetében, de legalább nem akaszthatja meg annak érvényesítését, hacsak az illető külföldi állam hasonló intézménye azt helyette meg nem teszi. Evvel szemben a külföldi hitelező nemcsak a már behajtott követelésének felhasználásában van a Bank engedélyére utalva, hanem már akkor kénytelen azzal számolni, mikor követelését érvényesíteni akarja. Nem szorul bővebb magyarázatra az sem, hogy ebben a csoportban, hogy úgy mondjuk, egy kiháló statussal állunk szemben, mert hovatovább az összes idetartozó külföldi követelések esnek ezen a procedurán át és legalább ideig-óráig nyugalmi stádiumban tarthatók.

A következőkben mégis inkább ezzel az utóbbi ágazattal kívánunk foglalkozni, nemcsak azért, mert az azzal összefüggő problémák inkább jogi természetűek, hanem azért is, mert az előbbi olyan széleskörű vizsgálódásra ad módot, amelyre ezúttal nincs terünk.

Mindkét irányú tevékenységében közös vonásként jelentkezik azonban az, hogy a Bank azt tulajdonképpen minden arravaló szervezet és berendezkedés nélkül látja el.

Az 1924. évi V. t.-c. értelmében a Magyar Nemzeti Bank részvénytársaság, amely az államhatalommal a kormánybiztosí intézmény vékony köldökszinórájával össze van ugyan kapcsolva, amely azonban tőkeérdekeltségi mivoltát a maga egészében megőrizve semmiképen sincs felruházva azokkal a garanciákkal, amelyeket sokkal kevésbé jelentékeny funkciókat végző közjogi vagy közigazgatási szerveknél elengedhetetleneknek szoktunk tartani.

A részvénytársaság urai a részvényesek, akiknek az alapszabályok rendelkezései szerint még csak magyar állampolgároknak sem kell lenniök. Ezek választják a 13 tagú főtanácsot, amelynek tagjai közül négyen megint külföldiek is lehetnek.

Az ügyeket tényleg intéző üzletvezetőséget, úgyszintén az igazgatókat már ez a főtanács nevezi ki, az összes többi tisztviselőket pedig az üzletvezetőség alkalmazza, nyugdíjazza és bocsátja el; ugyancsak az üzletvezetőség gyakorolja a fegyelmi jogot.

Nincs azonban olyan jogszabály vagy alapszabályi rendelkezés, amelyik világosan rendelkezne arról, hogy az itt tárgyalt fontos teendőket milyen tisztviselőknak, hogyan és mikor kell ellátniok és így tehát a jogkereső felek részéről való minden ellenőrzés, úgyszintén minden felelősség megállapítása leküzdhetetlen nehézségekbe ütközik, ha ugyan a felelősség megállapítása még intern viszonylatban is egyáltalán lehetséges.

Nincs, ezek szerint semmiféle állandó és kivételeket vagy eltéréseket kizáró norma az elintézés mikéntjét illetőleg sem anyagi, sem alaki vonatkozásban, holott a bürokratizmustól való legmesszebbmenő óvakodás mellett is ekkora liberalitás mégis rossz következményekkel járhat.

De noha ily módon a regisztrálás, az ügyek könnyű felkelhetősége rendkívül meg van nehezítve, mégis talán seholy annyi nyomtatvány, kimutatás, kérvény, bejelentés annyi példányban nem kívántatik, mint a Bank előtt folyó eljárásokban.

Végül nincs szervezeti lehetőség a kétségtelenül mindig előfordulható tévedések és hibás elintéзések orvoslására, kivéve a Bank alkalmazottainak igazán elismerésre méltó előzékenységét, ügyszeretetét és szaktudását.

Jogorvoslati rendszer szempontjából azonban ez ideális megoldásnak még sem mondható. (Folytatjuk.)

Dr. Proszwimmer Béla.

JOGALKOTAS.

Időszerű váltójogi kérdések. A külföldi fizetési eszközökben meghatározott tartozások kifizetését korlátozó kormányrendeletek hatása sokféleképen és sok gazdasági területen jelentkezik. Az idő múlása nemcsak újabb és újabb hatások felismerését teszi lehetővé, de maga is közrejátszik a hatások előidézésében.

Itt vannak mindjárt a külföldi pénznemre kiállított váltók. Komplikációk nélkül való egyszerű esetet veszek alapul. Az adós nem vitás tartozása biztosítására angol fontra szóló váltót adott. A váltó lejáratát 1933. január 10. napjára töltötték ki. Az adós résztörlesztéseket teljesített pengőben, mely résztörlesztések a Magyar Nemzeti Bank hivatalos árfolyamjegyzését véve alapul, megfelelnek a váltóban kitett fontösszegnek. Az adós ennek tudatában már a lejáratot megelőző hónapban beszünteti fizetéseit. A hitelező a posta útján hozzájuttatott pengőösszegeket természetesen elfogadta. E fizetésekkel azonban nem érzi magát kielégítve.

A hitelezőnek bizonyos tekintetben igaza is van. Az adós ugyanis a hitelezőnek fonttal tartozik. Tartozását tehát fontban köteles megfizetni. A fennálló jogszabályok szerint azonban jogosítva van arra, hogy e fontértéknek megfelelő hazai pénznemben fizessen.

Az utolsó évtized joggyakorlata oda fejlődött, hogy a külföldi pénzürtékben meghatározott pénztartozás átszá-